

Шістки-сімки. Збірка новел

О. Генрі

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Нікіфорова-Вакалюк А.

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Ілюстрації Олега Кіналя

«Шістки-сімки» — одна з 12-ти збірок новел О.Генрі, що їх видавництво «Богдан» запланувало до друку. Саме завдяки своїм оповіданням, у яких іскрометний гумор тісно переплітається з маленькими трагедіями, а їхнє закінчення неможливо передбачити, письменник і зажив світової слави.

I

Останній із трубадурів

Сем Гелловей з невблаганним виглядом сідлав свого коня. Погостювавши три місяці на ранчо «Альтіто», він тепер покидав його. Не варто сподіватися, що гість довше терпітиме пшеничну каву та помережане жовтими плямами печиво з поташем. Нік Наполеон, дебелий негр-кухар, ніколи не вмів робити хороше печиво. Ще тоді, коли Нік служив кухарем на ранчо «Віллоу», Сем був змушений кинутися навтьоки від кулінарної майстерності Ніка вже після шостого тижня своїх гостин.

Обличчя Сема виражало смуток, поглиблений жалем та злегка пом'якшений поблажливістю чоловіка з витонченим смаком, якого ніхто не розуміє. Він із непохитним виглядом міцно застібнув попрягу, закріпив мотузку петлею та почепив її на ріжок сідла, прив'язав свій дощовик і куртку до луки та повішав батога на зап'ястя правої руки. Всі Мерідью (господарі ранчо «Альтіто») — чоловіки, жінки, діти, а також слуги, гості, наймані робітники, собаки та випадкові відвідувачі зібралися в галереї ранчо, їхні обличчя були сумні та зажурені. Оскільки приїзд Сема Гелловея у будь-яке ранчо, віллу чи халупу між річками Фріо і Браво-дель-Норте викликав радість, то його від'їзд неодмінно завдавав жалю та страждань.

А потім, в абсолютній тиші, яку порушував лише пес-гончак, котрий за допомогою задньої лапи переслідував підступну блоху, Сем ніжно та обережно прив'язав свою гітару до сідла поверх

дощовика та куртки. Гітара була в зеленому парусиновому мішку, і, якщо ви розумієте значення цього, то розумієте, хто такий Сем.

Сем Гелловей був останнім із трубадурів. Ви, звичайно ж, знаєте про трубадурів. Енциклопедія стверджує, що особливого розмаху вони досягнули між одинадцятим і тринадцятим століттями. Чим вони розмахували — незрозуміло, та ви можете бути впевнені, що не мечем. Можливо, це був смичок або виделка зі спагеті, або жіночий шарф. Так чи інакше, Сем Гелловей був одним із них.

Сем виглядав як мученик, коли сідав на свого коня. Проте вираз його обличчя здавався веселим порівняно з виразом морди коня. Розумієте, коні дуже добре знають своїх вершників, і цілком імовірно, що кобили на пасовищах і в стайнях часто насміхалися над конем Сема за те, що на ньому їздив гітарист, а не хвацький, загонистий, одягнений у вовняне вбрання ковбой. Жоден чоловік не є героєм для свого коня. Навіть ескалатора в універмазі не можна винити, якщо той скине трубадура.

О, я знаю, що я один із них; та й ви такі ж. От пригадайте ті побрехеньки, які ви навмисно запам'ятовуєте, або фокуси з картами, яких ви вчитеся, або ж ту маленьку п'єсу на піаніно — як там вона звучить? — ті-тум-те-тум-ті-тум — ті ролі, які ви граєте у власних маленьких виставах, коли гостюєте у своєї багатії тітоньки Джейн. Вам треба знати, що *omnæ personæ in tres partes divisæ sun t 1*. А саме: Барони, Трубадури і Трудівники. Барони не схильні читати такі небилиці, як оці, а трудівники не мають на це часу. Отже, я знаю, що ви — трубадур і зрозумієте Сема Гелловея. Співаємо ми чи граємо, танцюємо чи пишемо, читаємо лекції чи малюємо — ми лише трубадури, тож давайте робити це якнайгірше.

Кінь з обличчям Данте Аліг'єрі, керований натиском колін Сема, повіз цього мандрівного музиканта на шістнадцять миль у південно-східному напрямі. Природа була в її найбільш доброзичливому настрої. Розмаїті тендітні квіточки наповнювали

солодкими пахощами хвилеподібні прерії. Східний вітер пом'якшував весняну спеку; білосніжні, немов вата, хмари, що пливли з Мексиканської затоки, стримували проміння квітневого сонця. Сем їхав та співав. Він засунув кілька гілочок чапарелю під вуздечку, щоб відганяти гедзів. Отож, увінчаний кінь із сумною мармизою ще більше був схожим на Данте і, судячи з вигляду, думав про Беатріче.

Сем їхав навпростець до овечого ранчо старого Еллісона, принаймні так прямо, наскільки це дозволяв місцевий ландшафт. Гостини на овечому ранчо, якраз тоді, здавалися йому найбільш бажаними. На ранчо Альтіто було надто багато людей, шуму, суперечок, конкуренції та метушні. Сем ще ніколи не вшановував старого Еллісона візитом на його ранчо, але знав, що йому зрадіють. Бути трубадуром — це немов мати перепустку всюди. Трудівники в замку опускають для нього підйомний міст, а Барон садить його по ліву руку за столом у бенкетній залі. Дами посміхаються до нього й аплодують його пісням та історіям, тоді як Трудівники приносять голови кабанів та карафи з випивкою. Якщо ж Барон закуняє разочок чи два у своєму різьбленому дубовому кріслі, то ненавмисно.

Старий Еллісон радо привітав трубадура. Він часто чув, як Сема Гелловея вихваляли власники інших ранчо, до яких той люб'язно завітав, але ніколи не сподівався, що його скромному баронству випаде така честь. Я кажу «баронству», бо старий Еллісон був останнім з Баронів. Звичайно, містер Бульвер-Літтон жив занадто рано, щоб знати його, інакше він би не присвоїв це звання Уоріку. Як відомо, Барони зобов'язані забезпечувати Трудівників роботою, а Трубадурів — житлом.

Старий Еллісон був сухорлявим дідусем з короткою, жовто-білою бородою та обличчям, покритим зморшками від посмішок, що давно зів'яли. Його ранчо було маленьким

будиночком на дві кімнати, який розташовувався посеред гаю, у найсамотнішій частині овечої країни. Господарство складалося з кухаря-індіанця племені кайова, чотирьох собак, улюбленої овечки та напівприрученого койота, що сидів на прив'язі біля огорожі. Старий мав три тисячі овець, яких випасав на двох орендованих земельних ділянках та ще на багатьох тисячах акрів ні орендованих, ні приватизованих земель. Три-чотири рази на рік до його воріт міг під'їхати хтось, хто розмовляв його мовою, та обмінятися з ним кількома малозмістовними думками. Для старого Еллісона такі дні були немов свята. Тільки уявіть, якими ж яскравими та розкішно оздобленими літерами мав бути викарбуваний день у календарі, коли трубадур — трубадур, який, за енциклопедією, мав досягнути особливого розмаху між одинадцятим та шістнадцятим століттями — повернув до воріт його баронського замку!

Коли Еллісон побачив Сема, усмішка старого знову розцвіла та згладила його зморшки. Шаркаючи та шкутильгаючи, він поквапився назустріч гостю.

— Добридень, пане Еллісоне! — весело вигукнув Сем. — Я от надумав завітати до вас ненадовго. Бачу, ваші землі добре зросили дощі. Певно, вашим весняним ягнятам буде гарне пасовисько.

— Що правда, то правда! — промовив старий Еллісон. — Я надзвичайно радий бачити вас. Ніколи не думав, що ви візьмете на себе клопіт завітати на таке віддалене та старе ранчо, як оце. Але ви бажаний та довгожданий гість. Справді, я ж маю мішок свіжого вівса на кухні. Може, мені принести його для вашого коня?

— Це для нього овес? — глузливо запитав Сем. — В жодному разі. Він і на траві розпасся, як свиня. Я замало на ньому їдджу, аби тримати його у формі. Просто стриножу його та пущу на пасовисько, якщо ви не заперечуєте.

Я впевнений, що жодного разу між одинадцятим та тринадцятим століттями Барон, Трубадур і Трудівник не

об'єднувалися так гармонійно, як того вечора на ранчо старого Еллісона. Печиво кайова було світлим та смачним, а кава — міцною. Засмагле обличчя старого Еллісона аж світилося від безмежної гостинності та вдячності. Що ж до трубадура, то він був упевнений, що, нарешті, натрапив на справді хорошу гостину. Смачно приготована, розкішна трапеза, хазяїн, найменша спроба розважити котрого викликала в нього захоплення, що значно перевершувало витрачені зусилля, та затишна атмосфера, якої так жадала його вразлива душа — все це дарувало йому втіху та небувалий спокій, що їх він так рідко знаходив, гастролюючи по різноманітних ранчо.

Після чудової вечері Сем відв'язав зелений парусиновий мішок та дістав свою гітару. Запам'ятайте, він зробив це не для того, щоб оплатити вечерю! Ні Сем Гелловей, ні будь-який інший з істинних трубадурів не є прямим нащадком покійного Томмі Таккера. Ви, мабуть, читали про Томмі Таккера у творах шанованої, але часто недооціненої Матінки Гуски. Томмі Таккер співав за вечерю. Та жоден справжній трубадур не вчинив би так! Він би повечеряв, а потім заспівав виключно з любові до Мистецтва.

Репертуар Сема Гелловея складався з приблизно п'ятдесяти кумедних небилиць та від тридцяти до сорока пісень. Але цим його таланти не обмежувалися. Він міг точити яси протягом часу, за який можна викурити двадцять сигарет, на будь-яку запропоновану йому тему. Він ніколи не сидів, коли можна було лягти, і ніколи не стояв, коли можна було сісти. Я дуже хочу детальніше його змалювати, принаймні наскільки мені це дозволить тупий олівець та скромний словниковий запас.

Якби ж ви тільки могли його побачити: він мав невеликий зріст, міцну статуру та був настільки лінивим, що аж важко уявити. Він носив вовняну сорочку насиченого синього кольору, спереду зашнуровану голубувато-сірою шворкою, що нагадувала збільшену

версію шнурка для взуття, незнищенні коричневі штани з парусини, традиційні чоботи на високих підборах з мексиканськими шпорами та мексиканське солом'яне сомбреро.

Того вечора Сем та старий Еллісон винесли свої стільці надвір під дерева. Вони запалили цигарки, і трубадур з радістю взявся за гітару. Багато його пісень були чудними, тужливими, мінорними канцонами, яких його навчили мексиканські вівчарі та ковбої. Одна з них особливо зачарувала та втішила душу самотнього барона. Це була улюблена пісня вівчарів, яка починалася словами: «Huile, huile, palomita», що перекладається як «Лети, лети, маленька голубко». Того вечора Сем багато разів співав її для старого Еллісона.

Трубадур залишився на ранчо. Там був мир, спокій та вдячність, яких він не знаходив у метушливих господах королів худоби. Жодна аудиторія у світі не змогла б увінчати творчість поета, музиканта чи актора більшим поклонінням та беззаперечним схваленням, аніж старий Еллісон, який із вдячністю оцінював усі його зусилля. Жоден візит члена королівської родини до скромного лісоруба чи селянина не міг би супроводжуватися більш улесливими подяками та втіхою.

Більшу частину свого дозвілля Сем Гелловей проводив у тіні дерев, на прохолодній, укритій полотном постелі. Там він скручував собі цигарки з коричневого паперу, читав ті нудні книги, які були на ранчо, та доповнював репертуар імпровізаціями, котрі так майстерно виконував на своїй гітарі. Немов раб, що служить вельможі, кайова приносив йому прохолодну воду з червоного глечика, який висів у тіні під кущем, та їжу за його першим велінням. Лагідний вітерець прерій м'яко овівав його; а пересмішники, хоч як намагалися вранці та ввечері, ледве могли зрівнятися з ніжними мелодіями його ліри; здавалося, що весь світ наповнився ароматною тишею. В той час, як старий Еллісон бив байдики, тиняючись між отарами овець на своєму коні, який плентався зі швидкістю одна миля на годину, а кухар м'яв ханьки на

кухні під палючим сонцем, Сем лежав на своїй постелі та думав про те, в якому чудовому світі він живе та як доля усміхається тим, чия місія в житті — дарувати розваги та задоволення. Тут у нього були їжа та житло, про які він завжди мріяв; абсолютна свобода від будь-яких турбот, морók чи клопотів; безмежна гостинність та хазяїн, чий захват, навіть після шістнадцятого повторення пісні чи байки, був таким же щирим, як і спочатку. Чи доводилося раніше якомусь трубадуру у своїх мандрівках натрапити на такий королівський замок, як оцей? Поки він отак лежав, роздумуючи про те, як йому пощастило, маленькі рудуваті кролики полохливо бігали підвір'ям; виводок біло-блакитних перепілок, з чубчиками на головах, пробігав вервечкою на двадцять ярдів далі; земляна зозуля, що вийшла на полювання за павучками, пурхнула на паркан та помахала йому своїм довгим хвостиком. На пасовищі у вісімдесят акрів кінь з обличчям Данте нагулював жир та мало не посміхався. Трубадур наближався до кінця свого перебування на ранчо.

Старий Еллісон був сам собі вівчар. Це означає, що він власними силами забезпечував овечі стійбища дровами, водою та продовольством, замість того, щоб найняти вівчаря. Так часто буває на маленьких ранчо.

Одного ранку він вирушив до стійбища Інкарнасьєн Феліпе-де-ла-Крус-і-Монте-П'єдрас (де було одне з його овечих стад) з типовим тижневим запасом мексиканських бобів, кави, борошна та цукру. За дві милі від стежки до старого форту Юінга він віч-на-віч зустрівся зі страшним створінням на ім'я Король Джеймс, який їхав верхи на норовливому, гарцюючому коні породи кентукі.

Насправді Короля Джеймса звали Джеймс Кінг 2. Люди називали його так, бо вважали, що це йому більше пасує, а також тому, що це догоджало його величності. Король Джеймс був найбільшим скотарем між площею Аламо в Сан-Антоні та салуном

Білла Хопера в Браунсвіллі. Крім того, він був найкрикливішим та найбільш паскудним громилом, хвальком та просто лихим чоловіком у південно-західному Техасі. Він завжди робив те, чим вихвалявся, і чим більше галасу він зчиняв, тим небезпечнішим був. У газетних історіях найбільш небезпечним завжди виявляється спокійний, вихований чоловік з блакитними очима і тихим голосом, але в реальному житті та у цій історії такого не буде. Дайте мені вибір: напасти на дебелика, крикливого шибайголову чи беззахисного, блакитноокого незнайомця, який тихенько сидить у кутку, і ви побачите, як щоразу я вирушатиму в куток.

Король Джеймс, як я вже казав, був лютим, двоохсотфунтовим, засмаглим, русявим чоловіком, червонопиким, немов стигла жовтнева сунія, чиї очі ховалися у двох горизонтальних щілинах, під наїженими, рудими бровами. В той день він був одягнений у фланелеву сорочку, яка вигоріла від сонця, за винятком кількох великих ділянок, що промокли від поту, через літню спеку. Здається, на ньому був ще якийсь одяг та прикраси, як-от: коричневі парусинові штани, заправлені у величезні чоботи, червоні хустинки та револьвери, прив'язаний до сідла дробовик і шкіряний патронташ з мільйонами набоїв, що виблискували у ньому, — але ви не звернули б уваги на ці оздобы, а от що точно привернуло б вашу увагу, так це дві маленькі горизонтальні щілини, в яких ховалися його очі.

Оце і був той чоловік, якого старий Еллісон зустрів на своєму шляху. Тож, якщо ви зарахуєте на користь барона, що йому було шістдесят п'ять, важив він дев'яносто вісім фунтів, чув про Короля Джеймса і що він (барон) був схильним до *vita simple x 3*, і не мав при собі зброї, а якби і мав, то не використав би її, ви не зможете осуджувати його, коли я скажу, що посмішки, якими трубадур наповнив його зморшки, зів'яли, зробивши ті знову звичайними. Проте він не був із тих баронів, які накивають п'ятами від

небезпеки. Він зупинив свого коня, котрий рухався зі швидкістю миля на годину (що, власне, не було складним завданням), та привітався із грізним монархом.

Король Джеймс висловився з королівською відвертістю.

— То це ти той старий дармоїд, який пасе овець на цих землях, га? — запитав він. — Яке ти маєш на це право? Може, ти володієш якоюсь землею або орендуєш якусь?

— У мене є дві земельні ділянки, орендовані у держави, — ввічливо відповів старий Еллісон.

— Нічого у тебе немає, — сказав Король Джеймс. — Твій договір оренди ще вчора став недійсним. У мене була своя людина в земельному управлінні, яка одразу ж забрала ту землю. У тебе немає ні фути трави в Техасі. Вівчарям треба забиратися звідси. Ваш час закінчився. Це країна великої худоби, і в ній немає місця для дармоїдів. Земля, на якій ти пасеш своїх овець, — тепер моя. Я обгороджу її сіткою, сорок на шістдесят миль, і, якщо там буде якась вівця, коли огорожа вже стоятиме, то це буде мертва вівця. Даю тобі тиждень, щоб забрати звідси своїх овець. А якщо ти не впораєшся до того часу, я пошлю сюди шістьох чоловіків з вінчестерами, які зроблять з них баранину. І якщо я через тиждень знову побачу тебе тут, то ось, що тобі дістанеться.

Король Джеймс застережливо поплескав по цівці дробовика.

Старий Еллісон поїхав до стійбища Інкарнасен. Він раз по раз зітхав, і зморшки на його обличчі ставали ще глибшими. До нього і раніше доходили чутки, що старий лад от-от зміниться. Наближався кінець «вільних пасовиськ». На його плечі лягли й інші клопоти. Поголів'я в його отарах зменшувалося, а не зростало; ціна на вовну знижувалася після кожної стрижки; навіть Бредшоу, комірник у Фріо-Сіті, у чийй крамниці він купував продовольство для ранчо, докучав йому через заборгованість за останні шість місяців та погрожував залишити без провіанту. Через те це останнє і

найбільше лихо, яким його наділив жажливий Король Джеймс, стало для нього ударом.

Повернувшись на ранчо на заході сонця, старий побачив, як Сем Гелловей лежить на своїй постелі, спершись на згорток із ковдр і вовняних мішків, та грає на гітарі.

— Здрастуйте, дядьку Бене! — весело вигукнув трубадур. — Швидко ж ви сьогодні. А я от намагався вигадати нову варіацію іспанського фанданго 4. Тільки що вийшло. Ось як воно звучить — послухайте.

— Гарно, дуже гарно, — сказав старий Еллісон, сидючи на сходах біля кухні та потираючи свої сиві, немов у шотландського тер'єра, вуса. — Я закладаюся, що ви, Семе, втерли носа всім музикантам на заході та сході, та аж до краю світу.

— Ну, я не знаю, — задумливо сказав Сем. — Але я точно досягнув успіху з варіаціями. Думаю, зможу впоратися з будь-чим у п'яти бемолях не гірше за них. Ви виглядаєте дуже стомленим, дядьку Бене. Може, погано почуваєтеся?

— Трошки втомився, от і все, Семе. Як вам ще не набридло, то зіграйте ту мексиканську пісню, яка починається словами: «Huile, huile, palomita». Здається, ця пісня завжди заспокоює і втішає мене після довгої поїздки чи коли мене щось непокоїть.

— Еге ж, seguramente, seño r 5, — сказав Сем. — Я зіграю її стільки разів, скільки вам захочеться. І, поки я ще не забув, дядьку Бене, вам варто зробити зауваження Бредшоу за ту шинку, яку він нещодавно прислав нам. Вона трохи жорстка.

Чоловік шістдесяти п'яти років, який живе на овечому ранчо і який потрапив у скрутне становище, не може довго та успішно приховувати своє горе. Більше того, трубадур швидко помічає, коли хтось з його оточення нещасний, адже це заважає його власному щастю. Отож наступного дня Сем знову запитав старого про причину його смутку та задумливості. Ось тоді старий Еллісон і

розповів йому про погрози та накази Короля Джеймса і про те, що на нього тепер чекають злидні та біди. Трубадур уважно вислухав цю новину. Він багато чув про Короля Джеймса.

На третій день, із семи днів відстрочки, так люб'язно наданих володарем тутешніх земель, старий Еллісон поїхав на своїй підводі до Фріо-Сіті, щоб узяти необхідні припаси для ранчо. Бредшоу був суворий, але його ще можна було вмовити. Він віддав старому лише половину його замовлення та погодився ще трохи зачекати. Одним із здобутих продуктів була свіжа, м'яка шинка, яку старий узяв, щоб вгодити трубадуру.

По дорозі додому, за п'ять миль від Фріо-Сіті, старий зустрів Короля Джеймса, який їхав у місто. Його величність завжди виглядав лютим та грізним, але сьогодні щілинки, крізь які прозирали його очі, здавалися трохи ширшими, ніж зазвичай.

— Добридень, — похмуро промовив король. — Я хотів зустрітися з вами. Вчора я почув від власника ранчо Сенді, що ви родом з округу Джексон, штат Міссісіпі. Я хочу знати, чи це правда.

— Я народився там, — сказав старий Еллісон, — і жив там до двадцяти одного року.

— Той чоловік сказав, — продовжив Король Джеймс, — що ви можете бути родичем Рівзів з округу Джексон. Це правда?

— Керолайн Рівз, — відповів старий, — була моєю зведеною сестрою.

— Вона була моєю тіткою, — сказав Король Джеймс. — Я втік із дому, коли мені було шістнадцять. А тепер — давайте обміркуємо деякі речі, які ми обговорювали кілька днів тому. Кажуть, що я погана людина, але вони лише наполовину праві. На моєму пасовищі є ще багато місця для ваших овець та їхнього приплоду на довгий час. Колись тітка Керолайн пекла для мене тістечка у формі овечок. Можете залишити своїх овець тут і використовувати стільки землі, скільки вам треба. До речі, як ваші фінанси?

• • •

Далі — у повній книжці «Шістки-сімки. Збірка новел».
nashaknyga.com.ua